

Υπόθεση C-645/23

Σύνοψη της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως κατά το άρθρο 98, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου

Ημερομηνία καταθέσεως:

26 Οκτωβρίου 2023

Αιτούν δικαστήριο:

Corte d'appello di Bologna (Ιταλία)

Ημερομηνία της αποφάσεως του αιτούντος δικαστηρίου:

26 Οκτωβρίου 2023

Εκκαλούσα:

Hera Comm SpA

Εφεσίβλητη:

Falconeri Srl

Διάδικοι της κύριας δίκης

Έφεση ασκηθείσα ενώπιον του Corte d'appello di Bologna (εφετείου Μπολόνια, Ιταλία) κατά της διατάξεως του Tribunale di Bologna (πρωτοδικείου Μπολόνια, Ιταλία), της 19ης Απριλίου 2021, με την οποία το Tribunale di Bologna (πρωτοδικείο Μπολόνια) έκανε δεκτή την αγωγή της εφεσίβλητης εταιρίας με αίτημα την επιστροφή ποσού αχρεωστήτως καταβληθέντος στην εκκαλούσα εταιρεία και διέταξε την εκκαλούσα εταιρεία να επιστρέψει το ποσό των 43 492,69 ευρώ, εντόκως.

Αντικείμενο και νομική βάση της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

Με την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, που υποβάλλεται δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το Corte d'appello di Bologna (εφετείο Μπολόνια) ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118/ΕΚ προκειμένου να μπορέσει να εξακριβώσει: – αν ο συμπληρωματικός φόρος που επιβάλλεται επί του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας μπορεί να θεωρηθεί «πρόσθετος έμμεσος φόρος» κατά την έννοια του

προμνησθέντος άρθρου· – σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, αν το προμνησθέν άρθρο παράγει άμεσο αποτέλεσμα και αν η ιταλική ρύθμιση μπορεί να μείνει ανεφάρμοστη στο πλαίσιο σχέσης μεταξύ ιδιωτών.

Προδικαστικά ερωτήματα

1. Εμπίπτει στην έννοια των «πρόσθετων έμμεσων φόρων» του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118/EK του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, σχετικά με το γενικό καθεστώς των ειδικών φόρων κατανάλωσης και για την κατάργηση της οδηγίας 92/12/ΕΟΚ, ο συμπληρωματικός φόρος επί του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας που επιβάλλεται από κράτος μέλος ως κλάσμα ή ως πολλαπλάσιο του ειδικού φόρου κατανάλωσης στον οποίο υπόκειται το προϊόν, ή πρέπει να θεωρηθεί ότι ο εν λόγω συμπληρωματικός φόρος συνιστά απλώς και μόνον προσαύξηση του συντελεστή του ειδικού φόρου κατανάλωσης, οπότε το κράτος μέλος έχει την ευχέρεια να μην τον διαθέτει για τους «ειδικούς σκοπούς» του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118/EK;

2. Εάν ο συμπληρωματικός φόρος επί του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας εμπίπτει στην έννοια των «πρόσθετων έμμεσων φόρων», έχει το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118/EK του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 2008, την έννοια ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις επίκλησης του εν λόγω άρθρου από ιδιώτη ενώπιον εθνικού δικαστηρίου προκειμένου:

- ο ιδιώτης να αντιτάξει στον πωλητή του προϊόντος που υπόκειται στον εν λόγω συμπληρωματικό φόρο επί του φόρου ειδικής κατανάλωσης, στον οποίο ο ιδιώτης επέστρεψε τον έμμεσο φόρο, ότι ο φόρος που το κράτος μέλος εισπράττει από τον πωλητή είναι παράνομος, καθότι βασίζεται σε εθνική διάταξη η οποία αντιβαίνει σε διάταξη της οδηγίας·
- και, επομένως, ο ιδιώτης να αξιώσει από τον πωλητή το αχρεωστήτως καταβληθέν ποσό, ο οποίος πωλητής μετακύλισε τον φόρο σε αυτόν;

Σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης

Αρχή της υπεροχής (Δηλώσεις προσαρτώμενες στην τελική πράξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης η οποία υιοθέτησε τη Συνθήκη της Λισσαβόνας που υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007, Α. ΔΗΛΩΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ – 17. Δήλωση σχετικά με την υπεροχή)· αρχές της αποτελεσματικότητας και της ισοδυναμίας (άρθρο 47, πρώτο εδάφιο, του Χάρτη των θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 19, παράγραφος 2, ΣΕΕ)· αρχή της καλόπιστης συνεργασίας (άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, άρθρο 288 ΣΛΕΕ, άρθρο 1, παράγραφος 2, και άρθρο 9, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας 2008/118/EK)

Σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου

Decreto-legge del 28 novembre 1988, n. 511 (πράξη νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 511, της 28ης Νοεμβρίου 1988) (στο εξής: πράξη νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 511/1988)

Προοίμιο: «Λαμβανομένης υπόψη της έκτακτης και επείγουσας ανάγκης εξασφάλισης των αναγκαίων πόρων για τις περιφερειακές και τοπικές οικονομικές αρχές, προκειμένου να διασφαλίζεται η άσκηση των θεσμικών καθηκόντων (...)

Άρθρο 6, όπως ίσχυε πριν από την κατάργησή του:

«1. Θεσπίζεται συμπληρωματικός φόρος επί του φόρου ειδικής κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας των άρθρων 52 επ. του (...) κωδικοποιημένου νόμου περί ειδικών φόρων κατανάλωσης, ως εξής:

- a) 18,59 ευρώ ανά χίλιες kWh υπέρ των δήμων για οποιαδήποτε χρήση πραγματοποιείται σε κύριες κατοικίες (...)
- b) 20,40 ευρώ ανά χίλιες kWh υπέρ των δήμων για οποιαδήποτε χρήση πραγματοποιείται σε δευτερεύουσες κατοικίες
- c) 9,30 ευρώ ανά χίλιες kWh υπέρ των επαρχιών για οποιαδήποτε χρήση πραγματοποιείται σε χώρους και τόπους πλην των κατοικιών, για όλους τους χρήστες, έως το ανώτατο όριο των 200 000 kWh κατανάλωσης μηνιαίως.

2. Με απόφαση, η οποία εκδίδεται εντός της προθεσμίας έγκρισης του προϋπολογισμού, οι επαρχίες μπορούν να αυξήσουν το ποσό που μνημονεύεται στην παράγραφο 1, στοιχείο c, έως το ποσό των 11,40 ευρώ ανά χίλιες kWh. (...)

3. Οι συμπληρωματικοί φόροι της παραγράφου 1 οφείλονται από τους υποχρέους που μνημονεύονται στο άρθρο 53 του κωδικοποιημένου νόμου περί ειδικών φόρων κατανάλωσης, κατά τον χρόνο προμήθειας της ηλεκτρικής ενέργειας στους τελικούς καταναλωτές, ή, όσον αφορά την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται ή αποκτάται για ίδια χρήση, κατά τον χρόνο κατανάλωσής της. Οι συμπληρωματικοί φόροι καθορίζονται και εισπράττονται με τον ίδιο τρόπο όπως και ο ειδικός φόρος κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας. (...)

Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504 (νομοθετικό διάταγμα 504 της 26ης Οκτωβρίου 1995), άρθρο 52, παράγραφος 1: «Η ηλεκτρική ενέργεια (...) υπόκειται σε ειδικό φόρο κατανάλωσης, διά της εφαρμογής των συντελεστών που παρατίθενται στο παράρτημα I, κατά τον χρόνο προμήθειας στους τελικούς καταναλωτές ή κατά τον χρόνο κατανάλωσης, όσον αφορά την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται για ίδια χρήση.»

Decreto-legge del 29 dicembre 2010, n. 225, (πράξη νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 225, της 29ης Δεκεμβρίου 2010), άρθρο 2, παράγραφος 2 bis: «Εν αναμονή της πλήρους εφαρμογής των χρηματοοικονομικών διατάξεων σχετικά με τον κύκλο διαχείρισης των αποβλήτων (...), η κάλυψη του άμεσου και του έμμεσου κόστους του συνολικού κύκλου διαχείρισης των αποβλήτων μπορεί να εξασφαλιστεί (...) ως εξής: (...): b) οι δήμοι μπορούν να αποφασίσουν κατάλληλη προσαύξηση του συμπληρωματικού φόρου επί του φόρου ειδικής κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχεία α και β, της πράξης νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 511/1988 (...) η οποία δεν υπερβαίνει το τρέχον ποσό του προμνησθέντος συμπληρωματικού φόρου.»

Decreto legislativo del 14 marzo 2011, n. 23 (νομοθετικό διάταγμα 23 της 14ης Μαρτίου 2011), άρθρο 2, παράγραφος 6: «Από το 2012 ο συμπληρωματικός φόρος επί του φόρου ειδικής κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας του άρθρου 6, παράγραφος 1, στοιχεία α και β, της πράξης νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 511/1988, η οποία κυρώθηκε, κατόπιν τροποποιήσεων, με τον legge 27 gennaio 1989, n. 20 (νόμο 20 της 27ης Ιανουαρίου 1989, στο εξής: νόμος 20/1989), παύει να εφαρμόζεται στις περιφέρειες με κανονικό καθεστώς (...).»

Decreto-legge del 2 marzo 2012, n. 16 (πράξη νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 16, της 2ας Μαρτίου 2012), άρθρο 4, παράγραφος 10: «Από την 1η Απριλίου 2012, με σκοπό την εναρμόνιση των εθνικών φορολογικών διατάξεων που εφαρμόζονται στην κατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας με τις διατάξεις του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118/EK του Συμβουλίου της 16ης Δεκεμβρίου 2008 σχετικά με το γενικό καθεστώς των ειδικών φόρων κατανάλωσης και για την κατάργηση της οδηγίας 92/12/ΕΟΚ, το άρθρο 6 της πράξης νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 511/1988, η οποία κυρώθηκε, κατόπιν τροποποιήσεων με τον νόμο 20/1989, καταργείται.»

Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504 (νομοθετικό διάταγμα 504 της 26ης Οκτωβρίου 1995)

Άρθρο 2, παράγραφος 1: «Για τα προϊόντα που υπόκεινται στον ειδικό φόρο κατανάλωσης, η φορολογική υποχρέωση γεννάται κατά τον χρόνο κατασκευής, περιλαμβανομένης της εξόρυξης από το υπέδαφος όταν εφαρμόζεται ο ειδικός φόρος κατανάλωσης, ή κατά τον χρόνο εισαγωγής τους.»

Άρθρο 53, παράγραφος 1, στοιχείο α: «Υπόχρεοι καταβολής του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας είναι: α) τα πρόσωπα που χρεώνουν την ηλεκτρική ενέργεια στους τελικούς καταναλωτές, καλούμενα στο εξής “πωλητές”».

Άρθρο 16, παράγραφος 3: «Απαιτήσεις των υποκειμένων στον ειδικό φόρο κατανάλωσης έναντι των αποκτώντων τα προϊόντα, για τα οποία οι υποκείμενοι στον φόρο έχουν καταβάλει τον εν λόγω φόρο, μπορούν να μετακυλισθούν στους αποκτώντες τα προϊόντα (...).»

Άρθρο 14: «1. Ο ειδικός φόρος κατανάλωσης επιστρέφεται εφόσον καταβλήθηκε αχρεωστήτως. (...)

2. (...) η επιστροφή πρέπει να ζητηθεί, εντός αποκλειστικής προθεσμίας δύο ετών από την ημερομηνία της καταβολής ή την ημερομηνία κατά την οποία μπορεί να ασκηθεί το σχετικό δικαίωμα. (...)

4. Όταν, στο πέρας ένδικης διαδικασίας, ο υπόχρεος καταβολής του ειδικού φόρου κατανάλωσης διατάσσεται να επιστρέψει σε τρίτους τα αχρεωστήτως εισπραχθέντα ποσά στο πλαίσιο της μετακύλισης του ειδικού φόρου κατανάλωσης, η επιστροφή από τον εν λόγω υπόχρεο ζητείται εντός αποκλειστικής προθεσμίας ενενήντα ημερών από τη στιγμή που θα αποκτήσει ισχύ δεδικασμένου η απόφαση με την οποία διατάσσεται η επιστροφή των ποσών.»

Άρθρο 2033 του Codice civile (αστικού κώδικα): «Όποιος κατέβαλε μη οφειλόμενο ποσό δικαιούται να ζητήσει την επιστροφή του. (...)».

Συνοπτική έκθεση των πραγματικών περιστατικών και της πορείας της διαδικασίας

- 1 Την 1η Οκτωβρίου 2009 εταιρία προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας (η εκκαλούσα) συνήψε με εταιρία-πελάτη (την εφεσίβλητη) σύμβαση περιοδικής προμήθειας ηλεκτρικής ενέργειας. Έως την 1η Απριλίου 2012, ημερομηνία κατάργησης του άρθρου 6 της πράξης νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 511/1988, η εταιρία ηλεκτρικής ενέργειας κατέβαλε στο Δημόσιο τον συμπληρωματικό φόρο επί του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί του πωληθέντος στην εταιρία-πελάτη προϊόντος, ζήτησε δε από την εταιρία-πελάτη και επέτυχε, δυνάμει του μηχανισμού της «μετακύλισης», την επιστροφή του καταβληθέντος ποσού.
- 2 Εκτιμώντας ότι ο συμπληρωματικός φόρος επί του ειδικού φόρου κατανάλωσης δεν είναι συμβατός με το δίκαιο της Ένωσης, η εταιρία-πελάτης άσκησε αγωγή ενώπιον του Tribunale di Bologna (πρωτοδικείου Μπολόνια) με αίτημα η εταιρία ηλεκτρικής ενέργειας να υποχρεωθεί να επιστρέψει το καταβληθέν ποσό. Με διάταξη της 19ης Απριλίου 2021 το Tribunale di Bologna (πρωτοδικείο Μπολόνια) έκανε δεκτή την αγωγή και διαπίστωσε την αντίθεση του άρθρου 6 της πράξης νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 511/1988 προς το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118/EK, άφησε ανεφάρμοστη τη διάταξη του εγχώριου δικαίου και διέταξε την εταιρία ηλεκτρικής ενέργειας να επιστρέψει τα ποσά που εισέπραξε από τη λήξη της προθεσμίας για τη μεταφορά της οδηγίας στην εθνική έννομη τάξη έως την κατάργηση του φόρου.
- 3 Η εταιρία ηλεκτρικής ενέργειας εκτέλεσε, κατ' αρχάς, την καταψηφιστική απόφαση, επιστρέφοντας στην εταιρία-πελάτη το ποσό των πληρωμών που είχε καταβάλει. Εν συνεχεία, η εταιρία ηλεκτρικής ενέργειας άσκησε έφεση ενώπιον του Corte d'appello (εφετείου Μπολόνια), με αίτημα την τροποποίηση της προμνησθείσας διάταξης και την επιστροφή του καταβληθέντος ποσού.

Κυριότερα επιχειρήματα των διαδίκων της κύριας δίκης

- 4 Η εκκαλούσα βάλλει κατά τη διάταξη του Tribunale di Bologna (πρωτοδικείου Μπολόνια) καθ' ό μέρος το εν λόγω δικαστήριο έκρινε ότι: – ο συμπληρωματικός φόρος και ο ειδικός φόρος κατανάλωσης είναι διαφορετικοί φόροι – οι αρχές του δικαίου που το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει διατυπώσει στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής παράγουν αποτελέσματα *erga omnes* ανεξαρτήτως της άμεσης εφαρμογής της οδηγίας. Κατά την εκκαλούσα, ο συμπληρωματικός φόρος και ο ειδικός φόρος κατανάλωσης δεν είναι διαφορετικοί φόροι: ο συμπληρωματικός φόρος είναι απλώς και μόνον προσαύξηση του συντελεστή του ειδικού φόρου κατανάλωσης. Επομένως, ο συμπληρωματικός φόρος δεν συνιστά «πρόσθετο έμμεσο φόρο» για τους σκοπούς του άρθρου 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118/EK.

Συνοπτική έκθεση του σκεπτικού της απόφασεως περί παραπομπής

- 5 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η διάταξη του Tribunale di Bologna (πρωτοδικείου Μπολόνια) εφαρμόζει πάγια νομολογιακή γραμμή του Corte di Cassazione (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Ιταλία), κατά την οποία η ρύθμιση της επιστροφής του συμπληρωματικού φόρου είναι συμβατή με το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δεδομένου ότι, ελλείψει κοινών κανόνων σχετικά με την επιστροφή των φόρων, απόκειται στα κράτη μέλη να ρυθμίζουν το ζήτημα αυτό τηρουμένων των αρχών της ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας (πρβλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 15ης Μαρτίου 2007, *Reemtsma Cigarettenfabriken*, C-35/05, EU:C:2007:167, σκέψη 37, της 7ης Νοεμβρίου 2018, *K, B*, C-380/17, EU:C:2018:877, σκέψεις 56 και 58, και της 14ης Φεβρουαρίου 2019, *Nestrade*, C-562/17, EU:C:2019:115, σκέψεις 40 και 41). Επομένως, ο χρήστης μπορεί να ζητήσει την επιστροφή του συμπληρωματικού φόρου από τον πωλητή και, μόνον εάν η επιστροφή εκ μέρους του πωλητή είναι αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερής, π.χ. σε περίπτωση πτώχευσής του, ο χρήστης μπορεί να στραφεί κατά του Δημοσίου (πρβλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 27ης Απριλίου 2017, *Farkas*, C-564/15, EU:C:2017:302, σκέψη 57, και της 31ης Μαΐου 2018, *Kollroß*, C-660 και C-661/16, EU:C:2018:372, σκέψη 66).
- 6 Κατά την προεκτεθείσα νομολογιακή γραμμή, ο συμπληρωματικός φόρος και ο ειδικός φόρος κατανάλωσης συνιστούν μεν δύο διακριτούς φόρους, πλην όμως αποκλείεται ο συμπληρωματικός φόρος να έχει τους ειδικούς σκοπούς που απαιτεί το άρθρο 1, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/118/EK: συγκεκριμένα, μοναδικός σκοπός του συμπληρωματικού φόρου είναι η «εξασφάλιση των αναγκαίων πόρων για τις περιφερειακές και τοπικές οικονομικές αρχές, προκειμένου να διασφαλίζεται η άσκηση των θεσμικών καθηκόντων» (προοίμιο της πράξης νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 511/1988), κατά δε το Tribunale di Bologna (πρωτοδικείο Μπολόνια), ο υποθετικός περαιτέρω σκοπός του, ήτοι η ενίσχυση της υπηρεσίας διάθεσης αποβλήτων, μνημονεύεται στον νόμο απλώς και μόνον ως δυνατότητα, χωρίς να αποδεικνύεται ότι ο συγκεκριμένος σκοπός

επιδιώκεται στην υπό κρίση υπόθεση. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι η μέχρι τώρα ερμηνεία της έννοιας των «ειδικών σκοπών» από το Δικαστήριο, την οποία το Tribunale di Bologna (πρωτοδικείο Μπολόνια) εφάρμοσε, εμποδίζει την υπαγωγή του σκοπού του επίμαχου συμπληρωματικού φόρου στην εν λόγω έννοια.

- 7 Αντιθέτως, κατά τη γνώμη μειοψηφικής μερίδας της σχετικής νομολογίας, ο συμπληρωματικός φόρος δεν συνιστά πρόσθετο έμμεσο φόρο για τους σκοπούς του άρθρου 1, παράγραφος 2, της προμνησθείσας οδηγίας, αλλά απλώς και μόνον προσαύξηση του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας.
- 8 Όσον αφορά το ζήτημα του αν ο συμπληρωματικός φόρος μπορεί να θεωρηθεί πρόσθετος φόρος επί της ηλεκτρικής ενέργειας, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η δομή και η ρύθμιση του ειδικού φόρου κατανάλωσης και του συμπληρωματικού φόρου αλληλεπικαλύπτονται εν μέρει· ειδικότερα, ο συμπληρωματικός φόρος συνιστά προσαύξηση του συντελεστή του ειδικού φόρου κατανάλωσης και καθορίζεται, βεβαιώνεται και εισπράττεται με τον ίδιο τρόπο. Κατά τη γνώμη του αιτούντος δικαστηρίου, παραμένει εντούτοις αμφίβολο αν ο επίμαχος συμπληρωματικός φόρος πρέπει να θεωρηθεί διακριτός από τον ειδικό φόρο κατανάλωσης. Η αβεβαιότητα επί του ζητήματος αυτού επιρρωννύεται από παρόμοια αίτηση προδικαστικής αποφάσεως γερμανικού δικαστηρίου, η οποία έχει εν μέρει παρόμοιο αντικείμενο και αφορά τον συμπληρωματικό φόρο επί του θερμαινόμενου καπνού (υπόθεση C-336/22). Κατά το αιτούν δικαστήριο, η γραμματική, συστηματική και τελολογική ερμηνεία του άρθρου 1, παράγραφος 2, της προμνησθείσας οδηγίας εμποδίζει τον χαρακτηρισμό του ειδικού φόρου κατανάλωσης επί της ηλεκτρικής ενέργειας και του συμπληρωματικού φόρου ως ενιαίου έμμεσου φόρου, καθότι οι δύο φόροι αφορούν αυτοτελείς υποχρεώσεις παροχής.
- 9 Όσον αφορά τα αποτελέσματα του άρθρου 1, παράγραφος 2, της προμνησθείσας οδηγίας, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι μερίδα της νομολογίας, ειδικότερα του Corte di Cassazione (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου), εκτιμά ότι υφίσταται υποχρέωση μη εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφοι 1 και 2, της πράξης νομοθετικού περιεχομένου αριθ. 511/1988, ανεξαρτήτως του άμεσου, οριζόντιου ή κάθετου, αποτελέσματος του άρθρου 1, παράγραφος 2, της προμνησθείσας οδηγίας, υπενθυμίζει δε συναφώς την αρχή της άμεσης εφαρμογής της ερμηνείας του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης από το Δικαστήριο. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι στις διαφορές επί των οποίων αποφάνθηκε το Corte di Cassazione (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο), αποδέκτης της αίτησης επιστροφής ήταν πάντοτε η δημόσια διοίκηση, ενώ, στην υπό κρίση υπόθεση, η εκκαλούσα δεν είναι δημόσια επιχείρηση, η δε σχέση που αποτελεί αντικείμενο της διαφοράς, μολονότι εξαρτάται από κάθετη σχέση, έχει οριζόντιο χαρακτήρα. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει επίσης ότι το Corte di Cassazione (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) έχει αποφανθεί ότι ο χρήστης μπορεί, τηρουμένης της αρχής της αποτελεσματικότητας, να ασκήσει αγωγή κατά του πωλητή για την επιστροφή των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ή, ενδεχομένως, κατά του Δημοσίου για

την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη λόγω πλημμελούς μεταφοράς της οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην εσωτερική έννομη τάξη.

- 10 Η αντίθετη νομολογία δέχεται, σε ορισμένες περιπτώσεις, ότι το άρθρο 1, παράγραφος 2, της προμνησθείσας οδηγίας μπορεί να παράγει αρνητικά αποτελέσματα έναντι τρίτων ή εκτιμά ότι το γεγονός ότι οι οδηγίες άμεσης εφαρμογής δεν παράγουν αποτελέσματα στις οριζόντιες σχέσεις εμποδίζει τον πελάτη να επικαλεστεί την επίμαχη οδηγία έναντι του προμηθευτή και, επομένως, στην περίπτωση αυτή μπορεί να ζητηθεί μόνον προστασία υπό μορφή αποζημίωσης (βλ. συναφώς απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Νοεμβρίου 1991, Francovich, C-6/90 και C-9/90, EU:C:1991:428).
- 11 Το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει επανειλημμένως την αρχή κατά την οποία οι οδηγίες, οι οποίες θεσπίζουν υποχρεώσεις μόνον για το κράτος μέλος, μπορούν μεν να παρέχουν ένα πλεονέκτημα στον ιδιώτη έναντι του Δημοσίου, πλην όμως δεν μπορούν να αναγνωρίζουν στον ιδιώτη δικαιώματα στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Εντούτοις, κατά το αιτούν δικαστήριο, τα όρια της απαγόρευσης του «οριζόντιου αποτελέσματος» των οδηγιών δεν έχουν αποσαφηνιστεί ρητώς.
- 12 Μετά την απόφαση Link Logistic, το Δικαστήριο (απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψεις 61 και 62), αποφαινόμενο επί αποφάσεως-πλαisiού αλλά επεκτείνοντας τη συλλογιστική του στις οδηγίες, φαίνεται ότι εξομοιώνει το άμεσο αποτέλεσμα της οδηγίας με τη μη εφαρμογή της επίμαχης διάταξης του εθνικού δικαίου. Με την απόφαση της 18ης Ιανουαρίου 2022, Thelen Technopark Berlin GmbH, C-261/20, (EU:C:2022:33, σκέψη 33), το Δικαστήριο αναγνωρίζει την ευχέρεια του δικαστή να αφήσει ανεφάρμοστη διάταξη του εθνικού δικαίου αντίθετη προς διάταξη του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης η οποία στερείται άμεσου αποτελέσματος.
- 13 Κατά το αιτούν δικαστήριο, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει διαφοροποίηση ανάλογα με το αν η οδηγία προορίζεται να ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών ή τις κάθετες σχέσεις μεταξύ ιδιωτών και του Δημοσίου, επηρεάζοντας μόνον παρεμπιπτόντως ή εμμέσως τις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών: στην πρώτη περίπτωση, η οδηγία δεν μπορεί να προβληθεί έναντι ιδιώτη για την τροποποίηση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών του, αλλά μπορεί να αποτελέσει μόνον γνώμονα για την εξέταση της νομιμότητας των διατάξεων του εγχώριου δικαίου· αντιθέτως, στη δεύτερη περίπτωση, η οδηγία μπορεί να έχει «απλές αρνητικές συνέπειες επί των δικαιωμάτων τρίτων» (βλ. αποφάσεις της 7ης Ιανουαρίου 2004, Delena Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, σκέψη 57, της 7ης Ιουλίου 2008, Arcor AG & Co. KG, C-152/07 έως C-154/07, EU:C:2008:426, σκέψη 36) ή ακόμη να εφαρμοστεί στις οριζόντιες σχέσεις (βλ. απόφαση της 26ης Σεπτεμβρίου 2000, Unilever, C-443/98, EU:C:2000:496, σκέψη 51).
- 14 Κατά το αιτούν δικαστήριο, η αναγνώριση της δυνατότητας εφαρμογής του άρθρου 1, παράγραφος 2, της προμνησθείσας οδηγίας στην οριζόντια σχέση, που εξαρτάται από την κάθετη σχέση, θα έθετε σε εφαρμογή τις αρχές της

ισοδυναμίας και της αποτελεσματικότητας, αποφεύγοντας την αδικαιολόγητη διάκριση εις βάρος του ιδιώτη, ο οποίος θα έπρεπε να προσβλέπει στην αδυναμία του αντιδίκου να εκπληρώσει την υποχρέωσή του προκειμένου να μπορεί να αξιώσει από το Δημόσιο την επιστροφή του αχρεωστήτως καταβληθέντος ποσού. Συγκεκριμένα, εάν η επιχείρηση είναι σε θέση να επιστρέψει το ποσό, ο χρήστης δεν θα μπορεί να αντιτάξει στον αντίδικο του τον παράνομο χαρακτήρα του φόρου με τον οποίο επιβαρύνθηκε. Επομένως, θα παραμένει δυνατή μόνον η προστασία υπό μορφή αποζημίωσης, με την συνακόλουθη επαύξηση του βάρους απόδειξης για τον ιδιώτη (βλ. απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Σεπτεμβρίου 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, σκέψεις 51 έως 56).

- 15 Τέλος, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι το αντικείμενο της παρούσας αίτησης προδικαστικής αποφάσεως συμπίπτει εν μέρει μόνον με το αντικείμενο της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως του Tribunale di Como (πρωτοδικείου Κόμο, Ιταλία), η εξέταση της οποίας εκκρεμεί επί του παρόντος (υπόθεση C-316/22).

ΕΠΙΡΑΦΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ